

४. गहूव्यवस्थापन

गहू पिकाखालील क्षेत्र पाण्याची साधने वाढत असल्याने दरवर्षी वाढत चालले आहे. मात्र, महाराष्ट्राची उत्पादकता संपूर्ण देशाच्या तुलनेत फारच कमी आहे. त्यामध्येही काही भाग व काही ठराविक शेतकरी सोडल्यास गव्हाचे उत्पादन हे खर्चालासुद्धा परवडते का नाही याबद्दल शंका आहे. महाराष्ट्रातील उष्णता हे एक नैसर्गिक कारण त्यास आहे. मात्र, याव्यतिरिक्त उत्पादनवाढीच्या ज्या गोष्टी आपल्या हातात आहेत त्या तरी किमान आपण कराव्यात. गव्हामधील बारकावे व महत्त्वाचे मुद्दे खाली दिले आहेत.

हवामान व पेरणीची वेळ

गव्हाला थंडीचे दिवस जेवढे जास्त मिळतील तितके पीक वाढीस पोषक ठरून उत्पादनात वाढ होते. गव्हाची पेरणी नोव्हेंबरच्या पहिल्या पंधरवड्यात करावी, पेरणीस उशीर झाल्यास ती १५ डिसेंबरपर्यंत करूनही बऱ्यापैकी उत्पादन मिळू शकते. मात्र, बरेच शेतकरी त्यानंतरही गव्हाची पेरणी करतात. ज्यामध्ये अपेक्षित उत्पन्न मिळत नाही.

योग्य वाणाची निवड

गव्हाच्या भरपूर संशोधित जाती बाजारामध्ये उपलब्ध आहेत. यापैकी आपणास आवडती जात निवडावी. खाजगी कंपन्यांच्यासुद्धा चांगल्या जाती आहेत. त्यापैकी कावेरी ५१ नं., अजीत १०२ वगैरे जातींचे उत्पादन जास्त असून खाण्यासाठी नरम आहे. विद्यापीठ संशोधित ए के डब्ल्यू – ३७२२,

ए के डब्ल्यू ४६२७, एच डी २१८९, एम ए सी एस २४९६ किंवा आपल्या पूर्वानुभवानुसार इतर जाती निवडाव्यात.

बियाण्याचे एकरी प्रमाण

गव्हाचे बियाणे एकरी ४० किलो पेरावे अशी शिफारस आहे. मात्र, काही संशोधित जातींमध्ये फुटव्यांची संख्या जास्त असते, अशा जाती एकरी ४० किलोपेक्षा कमी पेरल्यासही चांगले उत्पादन मिळते. वेळेवर पेरणीसाठी हेच प्रमाण ठेवावे. मात्र, उशिरा पेरणीसाठी यामध्ये दीडपट वाढ करावी. बरेच शेतकरी वेळेवरच्या पेरणीमध्येही एकरी ४० किलोपेक्षा बरेच जास्त बियाणे पेरतात. यामुळे काही विशेष फायदा होत नाही, तर फुटव्यांची संख्या घटते व विनाकारण बियाण्याचा खर्च वाढतो. वेळेवरच्या पेरणीसाठी दोन ओळींमध्ये २३ सें.मी. अंतर ठेवावे, तर बागायती उशिरा पेरणीसाठी दोन ओळीत १५ ते १८ सें.मी. अंतर ठेवावे. बियाणे ५ ते ७ सें.मी.पेक्षा खोल पडणार नाही याची काळजी घ्यावी.

बीजप्रक्रिया

१०० किलो बियाण्यास २५० मिली. क्लोरोकोट क्लोराईड (लिव्होसीन) अधिक १०० ग्रॅम कार्बेन्डायझिम अर्धा लिटर पाण्यात घेऊन लावावे. अँझॅटोबॅक्टर व पी.एस.बी. ही जिवाणू खते लावावीत व सावलीत सुकवून पेरणी करावी. क्लोरोकोट क्लोराईडची बीजप्रक्रिया न केल्यास २१ दिवसांनी २५० मिली. प्रतिएकर रतीमध्ये मिसळून पाणी देण्यापूर्वी शेतात समान फेकावे. यामुळे गव्हाची वाढ नियंत्रित राहून गहू लोळत नाही.

तणनाशकांचा वापर

गव्हामधील रुंद पानांच्या तणांचे नियंत्रण करण्यासाठी निवडक तणनाशक मेटसल्फुरॉन मिथाईल (अलग्रीप) हे आहे. गहू पेरणीनंतर

साधारणस्वभावः दिवसांशिके संसृष्टौ औत्सुक्यात् अस्वस्थानां अस्वस्थीन् प्रकृतीपटायमे यापुस्तके हस्तीसुकरं च स्त्रीत्वयं तण्णो चित्रां तण्णोर्हेतुं यन्निधिवहोर्हसिहिलीपिठी सज्जितीष्वालीत्वाज्जांचा. सल्ला घ्यावा.

रासायनिक खते व सूक्ष्म अन्नद्रव्ये

बागायती गव्हास एकरी ५०:२५:२५ नत्र, स्फुरद व पालाशाची शिफारस आहे. मात्र, अधिक उत्पादनासाठी साधारणतः एकरी खालील प्रमाणे खते द्यावीत.

१) पेरते वेळी	५०:२६:२६ + रायझर जी किंवा डी.ए.पी. - + पोटॅश	२ बॅग ५ किलो २ बॅग १ बॅग
२) २१ दिवसांनी	युरिया + ५०:२६:२६	२५ किलो २५ किलो
३) ४० दिवसांनी	युरिया	२५ किलो

ओलितव्यवस्थापन

पेरणीपूर्वी शेत ओलवून घ्यावे व ढाळणी करून पेरावे. गव्हाच्या काही महत्वाच्या अवस्था आहेत ज्यामध्ये पाण्याचा ताण पडू देऊ नये. आपण ६ वेळा पाणी देऊ शकत असल्यास किंवा त्यापेक्षा कमी पाणी असल्यास खालील अवस्थांमध्ये पाणी द्यावे.

अ.क्र.	पीक वाढीच्या अवस्था	पेरणीनंतर दिवस
१	मुकुटमुळे फुटण्याची सुरुवात	१८ ते २० दिवस
२	जास्तीत जास्त फुटवे अवस्था	३० ते ५५ दिवस
३	कांडी धरण्याची अवस्था	४५ ते ५० दिवस
४	फुलोरा अवस्था	६५ ते ७० दिवस
५	दाण्याची दुधाळ अवस्था	८० ते ८५ दिवस
६	दाण्याची चिकाची अवस्था	९५ ते १०० दिवस
कमी पाणी असल्यास		
१	एकच ओलित	४० ते ४५ दिवसांनी
२	दोन ओलित	१२-२० व ६०-६५ दिवसांनी
३	तीन ओलित	१२-२०, ४०-४२, ६०-६५ दिवसांनी

मात्र, कमी पाणी असल्यास जातींची निवड करताना कमी पाण्यात उत्पादन देणारी जात निवडावी किंवा पाण्याची शाश्वती नसल्यास गव्हाऐवजी हरभरा पीक घ्यावे.

कीड व रोगव्यवस्थापन

गव्हाला मावा, खोडकिडा, उंदीर यापासून नुकसान होऊ शकते. माव्याच्या नियंत्रणासाठी इमिडाक्लोप्रीड किंवा थायोमिथाक्झामची फवारणी खोडकिड्याच्या नियंत्रणासाठी क्लोरिप्रोप्रिफॉस किंवा इमिडाक्लोप्रीड किंवा थायोमिथाक्झामची फवारणी करावी.

झिंक फॉस्फाईड हे विषारी औषध उंज्यामध्ये टाकून गोळ्या कराव्यात व वरच्या बाजूने तेल लावून जिवंत बिळापाशी या गोळ्या टाकाव्यात. तांबेरा रोगाच्या नियंत्रणासाठी झेड-७८ हे बुरशीनाशक किंवा मॅन्कोझेब या बुरशीनाशकाची फवारणी करावी. गरज असल्यास १० ते १५ दिवसांनी परत एक फवारणी करावी.

गव्हाच्या दाण्याचा आकार वाढण्यासाठी १०० लिटर पाण्यामध्ये २ ग्रॅम जी ए (जिब्रेलिक अॅसिड) + ५० मिली भरारी मिसळून दाण्याभरण्याच्या अवस्थेत स्टीकर सोबत वापरून फवारावे.

गव्हाच्या ओंब्या पक्क झाल्यानंतर पाणी देवू नये त्यामुळे दाण्याचा रंग फिक्का होतो व गहू पडू शकतो.

गव्हाच्या काडामध्ये सिलीकॉन असल्याने काड जाळू नये, बारीक करून १-२ बॅग सुपर फॉस्फेट व अर्धी बॅग युरिया मिसळून त्याला ओलावा असतानी शेतात नांगरून गाडावे.

